

Abikõlblikud kulutused

1. ÜLDINE

- 1.1. Dokument määratleb ja liigitab toetuse saaja poolt elluviidavate projektide kulutuste (sh asjade ostukulu ja/või tegevuskulu) abikõlblikkuse.
- 1.2. Dokument on aluseks toetuse saajale projekti eelarve, kuluaruandluse ja väljamaksetaotluste koostamisel.
- 1.3. KIK sihtfinantseerib toetuse saajale ainult selle dokumendi kohaselt abikõlblikuks aktsepteeritud kulutust. Riigiabi puhul kohalduvad täiendavalt otsekohalduvates Euroopa Liidu aktides sätestatud abikõlblikkuse tingimused. Kui liidu aktis on sätestatud rangem või piiravam tingimus, kehtib liidu aktis sätestatud tingimus.
- 1.4. KIK aktsepteerib finantseerimise korra punktis 4 määratletud toetuse saaja kohustusliku omafinantseeringuna ainult selle dokumendi kohaselt abikõlblikuks aktsepteeritud kulutust. Toetuse saaja kohustuslikku omafinantseeringu osa ületavat toetuse saaja rahastust aktsepteeritakse piirangutevabalt.
- 1.5. KIK määratleb kulutuste abikõlblikkust järgmiste kriteeriumide kohaselt:
 - 1.5.1. sihipärakriteerium: kulutus peab olema vajalik ja põhjendatud projekti eesmärkide saavutamiseks ja elluviimiseks, abikõlblikud on üksnes nende tegevuste kulud, mis on kavandatud nii taotluse tegevustes kui ka eelarves;
 - 1.5.2. ajakriteerium:
 - kulutus peab olema toetuse saaja raamatupidamises tekkepõhiselt kajastatud ja kulutuse aruandlus KIK-le esitatud ning KIK-is registreeritud sihtfinantseerimislepingus märgitud lõpptähtajaks;
 - KIK finantseeritav kulutus on abikõlblik alates sihtfinantseerimise lepingu määratud projekti algustähtajast kuni projekti lõpptähtajani. Sihtfinantseerimise lepingu algus- ja lõpptähtaeg määravad lepingu kehtivuse perioodi ehk selle lepinguga rahastatava projekti kulutuste abikõlblikkuse perioodi, mis peab jääma ajavahemikku, mis algab KIKi taotlusvooru tähtajast, millisesse taotlus esitati ja lõpeb 24 kuu möödumisel alates nõukogu rahastamise otsuse kuupäevast, välja arvatud punktis 3.6.7 toodud metsanduse programmi projektid;
 - toetuse saaja poolt omafinantseeritav kulutus on abikõlblik alates taotlusvooru avalikustamise kuupäevast, kui see on eraldi kokku lepitud sihtfinantseerimise lepingus, ning peab olema tasutud hiljemalt selles lepingus märgitud lõpptähtajaks (v.a punktis 3.6.5 toodud kulutused, mida KIK aktsepteerib abikõlblikena kui need on tehtud kuni 1 aasta enne taotlusvooru avalikustamist).
 - 1.5.3. realiseerimiskriteerium: kulutuse aluseks olev majandustehing peab olema lõpetatud, st kaup või teenus peab olema toetuse saaja või tema lepingupartneri poolt kirjalikult tõendatult kätte saadud;
 - 1.5.4. liigikriteeriumid:
 - kulutus peab üheselt vastama p.3. esitatud üldliigitusele;
 - p.4. esitatud valdkonnapõhised lisatingimused peavad olema täidetud;
 - 1.5.5. proportsioonikriteerium:
 - projekti eesmärkide saavutamise ja elluviimise kulutus peab olema realiseeritud proportsionaalselt elluviimist toetava kuluga rahastajate kaupa;
 - 1.5.6. hinnakriteeriumid:
 - kulutus peab olema teostatav või teostatud õiglase turuhinnaga;
 - omahind peab olema kulupõhine;

- 1.5.7. allikakriteerium: ükski kulutus ei tohi olla kaetud topelt mitmest rahastamisallikast;
- 1.5.8. õigusakriteerium: kulutus peab vastama Eesti Vabariigis kehtivate õigusaktidega kehtivatele normidele (näit. Riigihangete seadus, Raamatupidamise seadus koos Raamatupidamise Toimkonna juhenditega jm projekti elluviimise seisukohalt oluliseks osutuvad õigusaktid);
- 1.5.9. rahakriteerium: kulutus peab olema rahaline;
- 1.5.10. tõendusakriteerium: toetuse saaja kohustus on tõendada KIK-le kulutuse abikõlblikkust. KIK määratleb kulutuste abikõlblikkust ainult kirjalike tõendusmaterjalide põhjal.
- 1.6. Kui kasvõi üks p.1.5 esitatud abikõlblikkuse kriteerium pole toetuse saaja poolt täidetud ja selgelt tõendatud, siis KIK ei aktsepteeri kulutust abikõlblikuna.
- 1.7. Toetuse saaja põhjendatud kirjaliku taotluse alusel võib KIK erandina käesolevast korrast aktsepteerida abikõlblikuks kulutust, mis ei vasta kõigile p.1.5. esitatud kriteeriumidele.
- 1.8. Kui projekti tegevuste rahastamine toimub muude kohalduvate õigusaktide alusel, siis aktsepteerib KIK nendes õigusaktides kehtestatud abikõlblikkuse ja rahastamise tingimusi.

2. ABIKÕLBLIKKUSE TÕENDAMINE

- 2.1. Kulutuse abikõlblikkuse tõendamine toimub toetuse saaja poolt aruandluse esitamise teel.
- 2.2. Toetuse saaja on kohustatud kulutuste abikõlblikkuse tõendamiseks esitama KIK-le KIKAsse kaudu järgmised dokumendid:
 - projekti sihtfinantseerimise lepingu täitmise aruanne koos kohustuslike lisadega;
 - kuludeklaratsioon;
 - väljavõte raamatupidamislikust vara/kulukontost (projektiandmikust);
 - väljavõte raamatupidamislikust tulukontost, kui projekt teenib tulu.
- 2.3. Kõikide kulutuste tõlgendamisel ja tõendamisel tekkinud ebaselguste korral on KIK-il õigus küsida toetuse saajalt täiendavat teavet ja dokumente, sh
 - toetuse saaja on kohustatud pidama tööajatabelit ja sõiduaruannet,
 - eriotstarbelise sõiduki kasutamise kulu aktsepteerimiseks on vajalik omahinna arvutamise meetoodika ja seda põhistavad kuludokumendid,
 - siseteeuse kulu aktsepteerimiseks on vajalik omahinna arvutamise meetoodika ja seda põhistavad kuludokumendid,
 - üldkulude aktsepteerimiseks on vajalik üldkulude arvutamise meetoodika ja seda põhistavad kuludokumendid,
 - koolituste, seminaride, küsitluste, uurimuste ja muude sarnaste ürituste ja tegevuste puhul peab toetuse saaja juures olema tuvastatav piisav kontrolljälg (üritustel osalejate registreerimislehed, uuringute läbiviimise toimingute kirjeldused jms).
- 2.4. Toetuse saajal on kohustus täita kõik KIK-i poolt esitatud aruandlusnõuded, sh kohustus esitada kõik aruandeid põhistavad kuludokumendid.
- 2.5. Toetuse saaja korraldab oma projektide raamatupidamisliku arvestuse projektipõhiselt.
- 2.6. Alljärgnevalt on loetletud tähtsamad nõuded toetuse saaja poolt KIK-le esitatavatele raamatupidamislikele dokumentidele:
 - 2.6.1. Toetuse saaja raamatupidamise registrites tehinguid kajastavad dokumendid peavad olema usaldusväärsed ning võrreldavad algdokumentidega;
 - 2.6.2. Dokumendid peavad olema varustatud raamatupidamiskirjendiga, mis sisaldab kontode koodi ja projektitunnust;

2.6.3. Riigiraamatupidamiskohustuslased ja riigi konsolideerumisgrupi üksused varustavad kirjendid lisaks p.2.6.2. toodule tehingupartneri, tegevusala ja allika koodidega.

3. KULUTUSTE ÜLDLIIGITUS JA ABIKÕLBLIKKUSE LISAKRITEERIUMID

3.1. Kulutuste üldliigitus kirjeldab abikõlblikkuse lisakriteeriumid loetelude ja tingimuste abil.

3.2. KIK analüüsib toetuse saaja planeeritud ja/või teostatud kulutusi üldliigituse alusel, mille kohaselt kulutus on kas projekti otsekulu või üldkulu.

3.3. Toetuse saaja kohustus on tõendada abikõlblikkuse lisakriteeriumide täidetust.

3.4. Projekti otsekulu hõlmab järgmised kulutused:

- Asjade ostmine
- Teenuse ostmine
- Personalikulu

3.5. Asjade ostmine

3.5.1. Planeeritav asjade ost on abikõblilik tingimusel, et toetuse saaja esitab koos taotluse ja sihtfinantseerimise lepinguga nõutud lisad (Finantseerimise kord lisa 5 ja 7).

3.5.2. Asjade ost on abikõblilik tingimusel, et toetuse saaja tõendab dokumentaalselt järgmist:

- Asjadel on projektis rakendamiseks vajalikud tehnilised omadused;
- Asjad vastavad nende kohta kehtivatele normidele ja standarditele.
- Kasutatud asjade soetuseks ei ole eelmise seitsme (7) aasta jooksul kasutatud riiklikku või Euroopa ühenduse toetust;
- Kasutatud asja hind on uue samalaadse asja hinnast madalam.

3.5.3. Asjade ost peab olema tõendatud raamatupidamise algdokumendiga, nt arvega.

3.5.4. Maa ja kinnisvara ost ei ole abikõblilik kulutus.

3.6. Teenuse ostmine

3.6.1. Abikõbliliku teenuseliigid on sisseostetud teenus või omatarbe korras saadud hüve.

3.6.2. Teenus on abikõblilik tingimusel, et toetuse saaja esitab koos taotluse ja sihtfinantseerimise lepinguga nõutud lisad (Finantseerimise kord lisa nr 5 ja 7). ja tõendab või kinnitab KIK-i nõudmisel dokumentaalselt teenuse pakkuja kvalifikatsiooni.

3.6.3. Sisseostetud teenus peab olema tõendatud raamatupidamise algdokumendiga, nt arvega, omatarbe korras saadud teenus peab olema tõendatud raamatupidamisõiendiga.

3.6.4. Intellektuaalse omandi (vara) kasutada saamine või kasutamise õiguse ülevõtmine on sisseostetud teenus, mille eest tasutav tasu (nt litsentsitasu, frantsiisitasu, või autoritasu, kuid mitte renditasu Autoriõiguse seaduse tähenduses) on abikõblilik, kui toetuse saaja tõendab järgmist:

- Õiguse saamist lepinguga (nt litsentsileping, frantsiisileping või autorileping);
- Väljavõttega seaduses sätestatud juhtudel vajaliku kande tegemist registrisse, kuhu on kantud vara, mille kohta leping on sõlmitud;
- Lepinguga saadud õiguse kasutamist projektis.

3.6.5. KIK ei sihtfinantseeri kulutusi ehitusliku projekti ettevalmistusele (taotluse lisadena esitatavad dokumendid s.h tehnoloogilised ja eelprojektid, detailplaneeringud, tasuvusuuringud, arengukavad, keskkonnamõjude hindamised), v.a punktis 3.6.6 toodud juhtudel. KIK aktsepteerib neid kulutusi abikõblilikuna ainult omafinantseeringuna.

- 3.6.6. KIK sihtfinantseerib eelprojekti ja keskkonnamõju hindamise kulutusi ainult juhul, kui veemajanduse programmi mitteehtuslike tööde alamprogrammist taotletakse toetust siseveekogude ja rannikuvee tervendamise ja korrashoiu alamprogrammi taotluse ettevalmistamiseks.
- 3.6.7. KIK sihtfinantseerib metsanduse programmi jahinduse alamprogrammist jahiseaduse §45 (2) alusel osalise toetuse taotlemisel neid kulusid, mille väljamaksed on tehtud taotlusvoorule eelnenud jahiaasta jooksul. Kulud on abikõlblikud 10-30% ulatuses tehtud väljamaksetest.
- 3.6.8. Ehitusliku projekti ettenägematud kulud on abikõlblikud kuni 10% ulatuses kogu projekti abikõlblikust eelarve mahust. KIK aktsepteerib abikõlblikuna neid kulusid ainult siis, kui töövõtulepingus on kokku lepitud ettenägematute kulude rahastamise kord ning kulude vajadus on põhjendatud, selgelt eristatud ja dokumenteeritud ning kulu tellija, omanikujärelevalve, töö teostaja ja KIK-i poolt aktsepteeritud.
- 3.6.9. KIK ei sihtfinantseeri kulutusi projekti omanikujärelevalvele. KIK aktsepteerib abikõlblikuna neid kulutusi ainult omafinantseeringuna. Omanikujärelevalve kulutusi sihtfinantseeritakse vaid juhul, kui veemajanduse programmi siseveekogude ja rannikuvee tervendamise ja korrashoiu alamprogrammist taotletakse toetust kalade läbipääsu tagamiseks lõhejõel või vooluveekogul, kus vastav kohustus tuleb vee erikastutusloast.
- 3.6.10. KIK ei sihtfinantseeri kulutusi ehitusliku projekti ekspertiisidele ning ekspertarvamustele, välja arvatud veemajanduse programmis siseveekogude ja rannikuvee tervendamiseks ja korrashoiuks tarvilike tehniliste tööde projektide koostamiseks vajalikud ekspertiisid ja ekspertarvamus. Muudel juhtudel aktsepteerib KIK neid kulutusi abikõlblikuna ainult omafinantseeringuna.
- 3.6.11. Kulutus finantsteenusele (näit. kapitalirendi intressimaksud, tehingutasu, finantsjuhtimine) ja audititeenusele ei ole abikõlblik. See kulutus on abikõlblik järgmistel tingimustel:
- Finantsteenuse või audititeenuse ost on KIK poolt kehtestatud lisanõue projekti elluviimisel;
 - Finantsteenuse ost tagatiste seadmisel on nõutav Eesti riiklike või Euroopa Liidu õigusaktidega või Euroopa komisjoni otsusega abi kinnitamise kohta.
- 3.6.12. Kulutus juriidilisele teenusele (nõustamine, notaritasu, kohtukulu jms) ei ole abikõlblik kulu.
- 3.6.13. Külaliste või äripartnerite vastuvõtmisega seotud toitlustamise, majutamise, transpordi ja kultuurilise teenindamise kuludele või tulumaksuga maksustatavatele kingitustele ja annetustele lisanduv võimalik tulumaks ei ole abikõlblik kulu.
- 3.6.14. KIK ei sihtfinantseeri üldjuhtimisteenuse kulutusi.
- 3.7. Projekti teostamisel kohustusliku infotahvli ja projekti lõpetamisel kohustusliku tänutahvli valmistamise ja paigaldamise kulu on abikõlblik kulutus.
- 3.8. Personalikulu
- 3.8.1. Personalikulu hõlmab järgmised kululiigid:
- Töötasukulu
 - Mootorsõiduki kasutamise kulu
 - Lähetuskulu
 - Konverentsi ja seminari osavõtukulu
- 3.9. Töötasukulu
- 3.9.1. Töötasukulu hõlmab järgmised alajuhud:

- Töötasu, mida makstakse töötajale tasuna töö eest ning sellelt tasult seadusandlikus korras arvestatud maksud,
- Puhkusetasu ja sellelt seadusandlikus korras arvestatud maksud,
- Töötasu suurus peab olema kooskõlas asutusesisese ja/või piirkonna keskmise palgatasemega vastavasisulisel töö eest.

3.9.2. Töötasu abikõlblikkuse tõendus:

- Toetuse saaja tõendab töötaja projektis osalemist töölepinguga. KIK ei sihtfinantseeri töötasukulu, kui töötaja töötasu ei ole kirjalikult kokku lepitud töölepingus.
- Kui töö projektis on töötaja ainus tööalane suhe toetuse saaja või projekti partneriga, siis tööajatabeli täitmine ei ole vajalik. Sel juhul peab töötajaga olema sõlmitud tööleping ja kinnitatud ametijuhend/tööülesanded, kust on selgesti aru saada, et töötaja töötab ainult projekti eesmärkidel.
- Ametijuhend ei ole vajalik, kui viimases kajastatav info on esitatud töölepingus.
- Toetuse saaja märgib kuluaruandes töötajate kaupa %-määras tööajahõive suhtarvu.
- Toetuse saaja kohustus on täita tööajatabelit iga osalise tööajaga (tööajahõive suhtarv on väiksem kui 100%) projekti eesmärkidel töötava töötaja kohta. Ilma tööajatabelita on töötasu abikõlbmatu kulu.
- Tööajatabelis näidatakse töötaja kogutööaeg kuu kohta, st nii projektile kui projekti-välisele tegevusele kulutatud aeg. Tööajatabel koostatakse kalendrikuu põhiselt. Kasutades kas tööajahõive suhtarvu või töölepingukohast tunnitasmäära arvutatakse tabelis projekti eesmärkidel kulutatud tööaeg ja sellele vastav töötasukulu.
- Tööajatabelit täidetakse projektis osaleja poolt ja kinnitatakse organisatsioonijuhil või tema poolt delegeeritud isiku poolt.

3.9.3. Töötaja puhkusetasu ja sellelt seadusandlikus korras arvestatud maksud on abikõlblikud proportsionaalselt projekti eesmärkidel töötatud ajale.

3.9.4. Puhkusekompensatsioon ja sellelt seadusandlikus korras arvestatud maksud ei ole abikõlblik kulu.

3.9.5. Haigustasu ei ole tasu töö eest. Haigustasu ei ole abikõlblik kulu.

3.9.6. Ületunnitöötasu ei ole abikõlblik kulu.

3.9.7. Avaliku teenistuse seaduse alusel ametnikule makstav tasu ei ole abikõlblik.

3.10. Mootorsõiduki kasutamise kulu

3.10.1. Mootorsõiduki kasutamise kulu hõlmab järgmised alajuhud:

- Toetuse saaja asutuse sõiduki kasutamise kompensatsioon ja/või toetuse saaja töötaja isikliku sõiduki kasutamise kompensatsioon, on 0,3 EUR/km. Sõiduki kasutamise kulu ei kompenseerita muul viisil.
- Erandeid kohaldab KIK eriotstarbeliste sõidukite (nt buss, paadid, laevad jms) kasutamise puhul, vastavalt toetuse saaja omahinna kalkulatsioonile.

3.10.2. Mootorsõiduki kasutamise kulu abikõlblikkuse tõendus:

- Toetuse saaja esitab KIK-i nõudmisel eriotstarbelise sõiduki kasutamise omahinna arvutamise meetoodika.
- Toetuse saaja kohustus on täita isikliku sõiduauto kasutamise ja/või toetuse saaja asutuse auto kasutamise puhul sõiduaruannet, olenemata kompensatsiooni suurusest. Ilma sõiduaruandeta on mootorsõiduki kasutamise kulu abikõlbmatu.

3.10.3. Kui toetuse saaja ei esita eriotstarbelise sõiduki kasutamise omahinna arvutamise meetoodikat, võib KIK hüvitada eriotstarbelise sõiduki kasutamise kulu maksimaalselt 0,5 EUR/km.

3.10.4. Eriotstarbelise sõiduki kasutamise omamaksumuse kalkuleerimisel arvestatud kulukomponendid (nt bensiin, kindlustus, kasutusrent, hooldus, remont jne) ei ole väljaspool omamaksumust abikõlblik kulu.

3.10.5. Mootorsõiduki amortisatsioon ei ole abikõlblik kulu.

3.11. Lähetuskulu

3.11.1. Lähetuskulu hõlmab järgmised alajuhud: sõidukulu, majutuskulu, päevaraha ja kindlustuskulu.

- Abikõlbliku päevaraha ülemäär on võrdne Vabariigi Valitsuse määrusega “Töölähetuse kulude hüvitiste maksmise kord ning välislähetuse päevaraha alamäär, maksmise tingimused ja kord” sätestatud määruga. Nimetatud määrusega sätestatud piirmäära ületav osa ja sellelt seadusandlikus korras arvestatud maksud ei ole abikõlblik kulu.
- Toetuse saaja töötaja isikliku sõiduki kasutamisel lähetuses arvestatakse sõidukulu ja koostatakse aruandlus kuludokumentide põhjal.

3.11.2. Lähetuskulu abikõlblikkuse tõendus:

- Lähetuskulu on abikõlblik, kui see on põhistatud toetuse saaja organisatsiooni juhi poolt algatatud lähetuskäskkirja/korraldusega ning kinnitatud lähetus-aruandega.
- Majutuskulu peab olema tõendatud arvega ja maksekviitungiga. Majutuskulu arve peab olema varustatud majutatu nimega.
- Sõidukulu peab olema tõendatud piletiga või kviitungiga. Pilet ja/või kviitung peavad olema varustatud kuupäeva ja hinnaga. Lennupilet peab olema varustatud sõitja nimega.
- Kindlustuskulu on abikõlblik, kui kindlustamine on seadusest tulenev nõue.
- Kindlustuskulu peab olema tõendatud arvega ja nimelise poliisiga, mille kehtivusaeg hõlmab lähetusaruandes märgitud perioodi.

3.12. Konverentsi- ja seminari osavõtukulu

3.12.1. Konverentsi ja seminari osavõtukulu hõlmab järgmist:

- Toetuse saaja oma töötaja tööalastest konverentsidest ja seminaridest osavõtt.

3.12.2. Konverentsi ja seminari osavõtukulu abikõlblikkuse tõendus:

- Konverentsi ja seminari osavõtukulu on abikõlblik, kui see on põhistatud kas konverentsist/seminarist osalemise kutsega ja/või konverentsil/seminaril osalemise tunnistusega, mille on välja andnud konverentsi/seminari läbiviija.
- Konverentsi/seminari osavõtukulu peab olema tõendatud arvega, mis peab olema varustatud konverentsil/seminaril osaleja nimega.

3.12.3 Toetuse saaja oma töötajate täienduskoolitusega seotud kulu ei ole abikõlblik kulu v.a määruse nr 13 paragrahvi 7 lõike 3 punktis 3 toodud koolituste läbi viimisel.

3.13. Projektijuhtimise kulutus

3.13.1. Projektijuhtimise kulutus on kas toetuse saaja oma töötajate kulu või sisse ostetav teenus.

3.13.2. Projektijuhtimise kulutus on abikõlblik maksimaalselt 10% ulatuses kogu projekti abikõlblikust eelarve mahust.

3.13.3. Toetuse saaja oma töötajate projektijuhtimise kuluks loeb KIK töötasu-, mootorsõiduki kasutamise- ja lähetuskulu projektijuhile, projektisekretärile ja teistele projektijuhti abistavatele isikutele.

3.13.4. Projektijuhtimise kulutuseks loeb KIK tegevused, mis on seotud projekti eesmärgi püstitamise ja planeerimisega, meeskonna loomise ja juhtimisega, kontrollimise, hangete korraldamise, projekti sisese ja välise kommunikatsiooni, analüüsi,

- kokkuvõtete ja aruande tegemisega. Projekti elluviimise sisulisi tegevusi KIK projektijuhtimise kulutuseks ei loe.
- 3.13.5. Täies ulatuses ostetava asja või tellitava tööna teostatava projekti puhul personalikulu ja sisseostetud teenuse korras projektijuhtimise kulu ei ole abikõlblik kulu, välja arvatud p.3.13.6 ja 3.13.7 kirjeldatud juhul. KIK aktsepteerib abikõlblikuna sellist kulutust ainult omafinantseeringuna, v.a punktis 3.13.7 kirjeldatud juhul.
- 3.13.6. Täies ulatuses ostetava asja või tellitava tööna teostatava projekti puhul on projektijuhtimise kulutus abikõlblik ainult mittetulundusühingutele, sihtasutustele, alus- põhi- ja keskharidust andvatele haridusasutustele ning huvikoolidele keskkonnakorralduse, maapõue, atmosfääriõhu kaitse, merekeskkonna, looduskaitse, metsanduse, kalanduse ja keskkonnateadlikkuse valdkondades tingimusel, et projekti raames ostetakse asju ja/või teenust vähemalt kolme erineva lepingu alusel.
- 3.13.7. Täies ulatuses ostetava asja või tellitava tööna teostatava projekti puhul on projektijuhtimise kulutus abikõlblik sihtfinantseeringuna toetuse taotlemisel veemajanduse programmi siseveekogude ja rannikuvee tervendamise ja korrashoiu alamprogrammist ning jääkreostuse alamprogrammist mittetulundusühingutele, sihtasutustele, kohalikele omavalitsustele ja riigiasutustele.
- 3.14. Erisoodustuselt tasumisele kuuluvad maksud ei ole abikõlblik kulu.
- 3.15. Projekti üldkulu
- 3.15.1. Projekti üldkulu on kulutus, mis pole projekti otsekulu, kuid tuleneb otseselt tegevustest, mis on KIK poolt projekti finantseerimisotsusega aktsepteeritud.
- 3.15.2. Projekti abikõlblikud üldkululiigid on:
- Kulu bürootarvetele (nt paber, kirjutusvahendid, kaustad, kirjaklambrid jms);
 - Kulu sideteenustele (nt telefoni- ja faksiteenus, posti ja elektroonilise andmesidega seotud jooksvad kulutused);
 - Kommunaalkulu (nt küte, vesi, elekter, koristamine jms);
 - Ruumide rendikulu;
 - Kontoritehnika (nt arvuti, printer, koopiamasin jms) rendikulu ainult mittetulundusühingutele ja sihtasutustele (v.a punktis 4.7 kirjeldatud juhtudel);
 - Tarkvara uuendamise kulu ainult mittetulundusühingutele ja sihtasutustele.
- 3.15.3. Eelarvestamiseks kasutatakse eelneva ajaperioodi andmeid, väljamaksetaotluste koostamisel lähtutakse projekti läbiviimise perioodis tekkepõhiselt kajastatud üldkulust.
- 3.15.4. Abikõlbliku üldkulu ülemmäär on 7% kogu projekti abikõlblikust maksumusest. Mittetulundusühingutele ja sihtasutustele on üldkulu ülemmäär 10% kogu projekti abikõlblikust maksumusest.
- 3.15.5. Abikõlbliku üldkulu suurus arvutatakse toetuse saaja poolt, kasutades selget, õiglast ja tegelikel kulutustel põhinevat meetodikat, mis määrab projekti üldkulu osakaalu suhtarvuna organisatsiooni kogu üldkulusse, mis on määratud abikõlbliku kululiigituse alusel.
- 3.15.6. Üldkulu on lubatud eelarvestada kuni 5% ulatuses projekti abikõlblikust maksumusest ilma meetodikata.
- 3.15.7. Üldkulu abikõlblikkuse tõendamine:
- Toetuse saaja esitab KIKi nõudmisel toetuse saaja organisatsiooni juhi poolt kinnitatud üldkulude arvutusmeetodika.
- 3.15.8. Ehitus- ja remonditöökulu, organisatsiooni juhtimise ja juhiga seotud kulu ei ole abikõlblik üldkulu.
- 3.15.9. Kulutus kontoritehnika ostmiseks ei ole abikõlblik üldkulu.

- 3.15.10. Kulutus kontorisüstuse ostmiseks või rentimiseks ei ole abikõlblik kulutus.
- 3.15.11. Täies ulatuses ostetava asja või tellitava tööna teostatava projekti puhul üldkulu ei ole abikõlblik kulu, välja arvatud sihtasutused ja mittetulundusühingud.

3.16. Käibemaks

3.16.1. Käibemaks on abikõlblik kulutus, kui toetuse saaja ei ole käibemaksukohustuslane või kui toetuse saajal on võimalik tõendada, et vastavalt käibemaksu reguleerivatele õigusaktidele on toetuse saaja lõpptarbija, kellel ei ole õigust projekti raames tasutud käibemaksu oma maksustatavast käibest maha arvata või tagasi taotleda ning käibemaksu ei hüvitata toetuse saajale ka muul moel.

3.16.2. Käibemaksu abikõlblikkuse tõendamine:

- Toetuse saaja kinnitab kirjalikult oma käibemaksukohustusluse staatust.
- Toetuse saajal, kelle ettevõtlustegevuses on maksuvaba käibe, on kohustus esitada KIK-le koopia oma kirjalikust teatest Maksu- ja Tolliametile maksuvaba käibe tekkimisest (KMS § 16, lg 3) ja sisendkäibemaksu osalisest mahaarvamisest (KMS § 32) ja osalise mahaarvamise meetodist (KMS § 33).
- Toetuse saajal, kes on Maksu- ja Tolliametiga kokkuleppinud maksustatava käibe ja kogukäibe suhte osas, on kohustus esitada KIK-le koopia toetuse saaja kirjalikust taotlusest Maksu- ja Tolliametile maksustatava käibe ja kogukäibe suhte muutumise kohta ja maksuhalduri kirjalikust loast seda suhet muuta (KMS § 32 lg 3).
- KIK kontrollib toetuse saaja käibemaksukohustuslust Maksu- ja Tolliametist.

3.17. Amortisatsioon, finantskulu, trahvikulu, riigilõiv ja tollimaks.

3.17.1. Vara amortisatsioonikulu ei ole abikõlblik kulu.

3.17.2. Projekti finantskulu (nt intressikulu, lepingutasu, tehingukulu, ülekandetasu, valuutavahetustasu, valuutavahetuskahjum, pangakulu jms) ei ole abikõlblik kulu.

3.17.3. Toetuse saaja projektiga seonduv trahvikulu vm karistuskulu ja sellelt seadusandlikus korras arvestatud maksud ei ole abikõlblik kulu.

3.17.4. Toetuse saaja projektiga seonduvad riigilõivud ei ole abikõlblik kulu.

3.17.5. Toetuse saaja projektiga seonduvad tollimaksud on abikõlblik kulu.

3.18. Kõik käesolevas dokumendis nimetatud kulutus ei ole abikõlblik kulutus.

3.19. Projekti tulu

3.19.1. Kui projekti tegevuste tulemusena tekib projekti abikõlblikkuse perioodis tekkepõhine netotulu, siis aktsepteerib KIK projekti elluviimise kulutusi abikõlblikuna nimetatud netotulu võrra väiksemas summas, rakendades toetussumma uuesti määramisel sihtfinantseerimise lepingus kokku lepitud osaluse proportsiooni. KIK võib aktsepteerida netotulu kasutamist kohustusliku omaosaluse tagamiseks kui see on algselt rahastamise taotluses ette nähtud.

3.19.2. Kui toetuse saaja korraldab projekti elluviimise perioodil või pärast projekti lõppu projekti raames ostetava või valmiva asja või ehitise kasutamist taotluses kirjeldatud otstarbest erineval otstarbel ja selle tulemusena tekib tulu, siis on toetuse saaja kohustatud hindama projekti mõju tulu tekkimisele ja sellest KIKi teavitama. KIK võib tagasiulatuvalt viie (5) aasta jooksul pärast projekti lõppu tunnistada projekti kulutused abikõlbmatuks.

3.19.3. Kui toetuse saaja omanikud teostavad pärast projekti lõppu toetuse saaja aktsiate või osadega müügitehinguid, mille tulemusena kasvab ettevõtte omakapitali väärtus, siis on toetuse saaja või tema omanikud kohustatud hindama projekti mõju ettevõtte omakapitali väärtuse kasvule ja sellest KIKi teavitama. KIK võib tagasiulatuvalt viie

(5) aasta jooksul pärast projekti lõppu tunnistada projekti kulutused abikõlbmatuks proportsionaalselt projekti mõjuga omakapitali väärtuse kasvule.

- 3.19.4. Tuluna ei käsitle KIK vahendeid, mida annavad projekti partnerid projekti elluviimiseks, ja mis on kajastatud toetuse taotluse eelarves omafinantseeringu katteks.
- 3.19.5. Punkt 3.19.3. rakendub juhul, kui projekti abikõlblike kulutuste kogumaht on vähemalt 640 tuhat eurot ja viie (5) aasta jooksul pärast projekti lõppu tekkiv tulu moodustab vähemalt 10% projekti kogumahust.

4. KULUTUSTE VALDKONNAPÕHINE LIIGITUS

4.1. KIK sihtfinantseerib valdkonnapõhiselt järgmisi programme:

- kalandus,
- veemajandus,
- merekeskkond,
- jäätmekäitlus,
- looduskaitse,
- metsandus,
- atmosfääriõhu kaitse,
- maapõu,
- keskkonnakorraldus,
- keskkonnateadlikkus.

4.2. Keskkonnaprogrammi eesmärkidest tulenevalt rakendab KIK valdkonniti projekti sihipäraseid tegevusi lisaks valdkonnakohaseid kitsendavaid tingimusi.

4.3. Kulude abikõlblikkus veemajanduse programmis.

4.3.1. Reoveekäitluse ja joogiveevarustuse alamprogrammi raames ei ole abikõlblikud järgmised kulud:

- Kinnistu (sealhulgas hoonesiseste) joogivee- ja kanalisatsioonisüsteemide ehitus, välja arvatud järgmistel erandjuhtudel:
 - Kui ehitustööde käigus muutub vee- ettevõtja arendustegevuse tõttu liitumispunkti asukoht, siis on sellest tingitud kinnistuiseste torustike ehitustööd abikõlblikud. Kinnistu siseste torustike ehitamise kulude abikõlblikkuse määramisel lähtutakse KIK-i kodulehel olevast juhendist <http://kik.ee/et/taotlejale/abimaterjal-toetuse-saajale/> „Kas KIK toetab ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga (ÜVK) liitumiseks vajalike torustike ehitamise kulutusi?“.
 - ühisveevärgi- ja/või -kanalisatsiooni torustiku rajamine ja/või rekonstrueerimine läbi kinnistu on tehniliselt ja majanduslikult parim lahendus kõrvalasuvale kinnistule liitumisvõimaluse tagamiseks;
 - rekonstrueeritakse kinnistu joogivee- ja kanalisatsioonisüsteeme avalikku teenust pakkuvale asutusele tingimusel, et teenust kasutab aastakeskmisena üle 50 inimese päevas.
 - rekonstrueeritakse kohalikule omavalitsusele mittekuuluva tulundusühistu, sihtasutuse või mittetulundusühingu, kes tegutseb avalikes huvides ning Rahvusvahelise Mittetulundusõiguse Keskuse (ICNL) määratletud valdkonnas kinnistu joogivee- ja kanalisatsioonisüsteeme. Valdkondate loetelu on avaldatud Maksu- ja Tolliameti kodulehel <http://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/mittetulundusuhingule-sihtasutusele/juhendid/heategevusest-ja-avalikust>.

- Tööstus-, tootmis-, kaubandus- ja teenindusettevõtete vee- ja kanalisatsioonisüsteemide rajamine ja rekonstrueerimine.
- Vee- ja kanalisatsioonisüsteemide ja veekogude hooldamiseks mõeldud eriotstarbeliste sõidukite soetamine.
- Settetöötlussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine, välja arvatud tihendus- ja tahendussüsteemide soetamine ja paigaldamine.
- Sademeveesüsteemide rajamine, rekonstrueerimine ja hooldamine.
- Ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide hooldustööde kulud – näiteks biotiikide või suubla puhastamine mudast.
- Veevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide rajamine, kui rajatise teenindavad väljaspool reoveekogumisala asuvaid kinnistuid, v.a punkti 4.3.1 esimeses alapunktis nimetatud juhtudel ning juhul, kui rajatakse veevarustussüsteeme piirkonnas, kus puuduvad alternatiivsed lahendused elanike terviseohutus- ja kvaliteedinõuetele vastava joogiveega varustamiseks (näiteks endistel kaevandusaladel või nitraaditundlikul alal).
- Ühisveevarustus- ja -kanalisatsioonisüsteemide rajamine uuselamupiirkonnas. Uuselamupiirkond on alles arendamisel või juba olemasolev selgelt eristuv elamupiirkond, kus on üle 50% kinnistuid registreeritud pärast 1999. aasta 22. märtsi.
- Joogivee ja reoveekäitluse projektidega seotud kulud, kui taotlus hõlmab mitut asulat või reoveekogumisala. Taotluse saab esitada vaid ühe asula või reoveekogumisala lõikes. Nõue ei kehti järgmistel juhtudel:
 - joogiveetöötlusseadmete ja -hoonete rekonstrueerimise projektide korral, kui taotluses on asulate kaupa selgelt välja toodud ja eristatavad taustaandmed (liitunute arv, veeanalüüsid jne), tööde mahud ning kulud iga objekti kohta;
 - erinevate asulate või reoveekogumisalade ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ühendamise korral, kui taotluses on asulate kaupa selgelt välja toodud ja eristatavad taustaandmed (liitunute arv, veeanalüüsid jne), tööde mahud ning kulud iga objekti kohta.
- Puurkaev-pumplate ja reoveepuhastite tehnohoonete rekonstrueerimis- või remonttööd v.a juhul kui töid teostatakse üheaegselt joogiveetöötlus- või reoveepuhastusseadmete paigaldustöödega ning juhul kui rekonstrueerimis- või remonttööd on keskkonnakaitse seisukohast vajalikud (nt puurkaev-pumpla põranda tõstmine, kui sinna sattuv pinnasevesi ohustab puurkaevu veekvaliteeti).
- Joogiveetöötlusseadmete paigaldamine või väljavahetamine olukorras, kus veevõrku juhitud vesi vastab kvaliteedinõuetele.
- Reoveekäitluse valdkonnas ei toetata tegevusi, mis on seotud prügilate või muude jäätmekäitluse objektide opereerimisel tekkiva reovee käitlemisega.
- Teekatete taastamine on abikõlblik ainult mahus, mis on vajalik majandus- ja taristuministri 03.08.2015 määruses nr 101 „Tee ehitamise kvaliteedi nõuded“ sätestatud nõuete täitmiseks.
- Uutele kinnistutele ühisveevärgi- ja -kanalisatsioonisüsteemiga liitumise võimaluse loomine, kui abikõlblike kulude suurus ühe liitumisvõimaluse saava elaniku kohta on suurem kui 5000 eurot.
- Eelnevas punktis kehtestatud rahaline piirang ei kehti, kui rajatakse veevarustussüsteeme piirkonnas, kus puuduvad alternatiivsed lahendused elanike terviseohutus- ja kvaliteedinõuetele vastava joogiveega varustamiseks (näiteks endistel kaevandusaladel või nitraaditundlikul alal).
- Tuletõrje veevarustus iseseisva süsteemina (pumplad, tiigid, mahutid, torustikud jms).

4.3.2. Veemajanduse programmi jääkreostuse alamprogrammi raames on abikõlblikud järgmised kulud:

- Jääkreostuse likvideerimise ja ohutustamisega seotud kulud endistel sõjaväe- ja tööstusaladel. Jääkreostus on NSV Liidu sõjaväe või NSV Liidu ajal tegutsenud majandusüksuse tegevuse tagajärjel tekkinud pinnase ja/või veekeskonna (pinnaja/või põhjavee) reostunud piirkond või keskkonda jäetud kasutuseta ohtlike ainete kogum, mis ohustab ümbruskonna elanike tervist ja/või keskkonda. Kui taotluses esitatud maa-alal asuva reostunud pinnase, rajatise ja ehitise likvideerimise või puhastamise kohustus lasub taotlejal või maa-ala omanikul, ei ole kulutused abikõlblikud. Nimetatud piirang ei kehti riigi või jätkuvalt riigi omandis oleval maal asuvale jääkreostusobjektile.
- Saastunud pinnase ja/või põhjavee puhastustöödeks vahendite taotlemisel puhastustööde järgsete pinnase- ja/või põhjaveeproovide võtmine.

4.3.3. Veemajanduse programmi siseveekogude ja rannikuvee tervendamise ja korrashoiu alamprogrammi raames ei ole kulutused abikõlblikud järgmistel juhtudel:

- Veekogu tervendamiseks planeeritud tegevused toimuvad määruse nr 44¹ alusel määratud veekogumil, mis on veemajanduskava kohaselt heas või väga heas seisundis. Tingimust ei rakendata kui taotluses planeeritud tegevused on otseselt vajalikud veekogu seisundi parandamiseks või säilitamiseks. Eelpool nimetatud erandite rakendamise vajalikkust tuleb tõendada (riikliku keskkonnaseire andmetel või määruse nr 44 metoodikat ning määruse nr 25² nõudeid järgides koostatud uuringuga; sh uuringutulemused peavad olema kõrge või keskmise usaldusväärsusega määruse nr 44 § 20 tähenduses, v.a siis kui see ei ole määruse kohaselt võimalik (edaspidi *usaldusväärne uuring*). Eelnev piirang ei kehti määruses nr 73³ nimetatud vooluveekogudele juhul, kui taotluses planeeritud tegevuse eesmärk on likvideerida veekogul asuv pais või muuta see kaladele läbipääsetavaks.
- Veekogu tervendamiseks planeeritud tegevused toimuvad veekogul, mis ei ole määratud veekogumiks määruse nr 44 kohaselt. Tingimust ei rakendata, kui taotluses planeeritud tegevused on otseselt vajalikud mõne määruses nr 44 nimetatud veekogu seisundi parandamiseks või säilitamiseks. Eelnevalt nimetatud erandite rakendamise vajalikkust tuleb tõendada usaldusväärsete uuringutega. Veekogul, millel tegevusi kavandatakse, peab olema tagatud avalik juurdepääs, v.a veeseaduse §7 lõike 2 punktides 4 ja 5 nimetatud juhtudel.
- Projektis planeeritud tegevustel puudub otsene positiivne mõju veekogu seisundi parandamisele või säilitamisele.
- Paisjärvedega seotud tegevused (v.a. paisude likvideerimisel, kalapääsude rekonstrueerimisel või rajamisel) ei ole abikõlblikud järgmistel juhtudel:
 - Taotlusele ei ole lisatud finantseerimise korra lisale 13 („Juhend paisjärve tõttu veekeskonnale avalduva koormuse uurimiseks“) vastavat uuringut, mis tõendab kavandatud tegevuste vajalikkust.
 - Taotlusele ei ole lisatud vee erikasutusluba veekogu paisutamiseks. Tingimust

¹ Keskkonnaministri 28.07.2009 määrus nr 44 „Pinnaveekogumite moodustamise kord ja nende pinnaveekogumite nimestik, mille seisundi klassi tuleb määrata, pinnaveekogumite seisundiklassid ja seisundiklassidele vastavad kvaliteedinäitajate väärtused ning seisundiklasside määramise kord“

² Keskkonnaministri 06.04.2011 määrus nr 25 „Nõuded vesikonna veeseireprogrammide kohta“

³ Keskkonnaministri 15.06.2004 määrus nr 73 „Lõhe, jõforelli, meriforelli, ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“

ei rakendata, kui loa omamine ei ole veeseadusest tulenevalt vajalik või kui projekti tulemusena paisutus likvideeritakse.

- Paisjärvedest ja järvedest setete eemaldamist ei taotleta mahus, mis on vajalik veekogumi hea seisundi saavutamiseks või säilitamiseks.

4.3.4. Veemajanduse programmi mitteehtuslike tööde alamprogrammis ei ole abikõlblikud järgmised kulud:

- Ehituslike tööde teostamine.
- Vee- ja kanalisatsioonisüsteemide projekteerimistööd.
- Järve (seisuveekogu) seisundi uuringuid (sh tervendamismeetmete väljatöötamine), kui veekogum on heas või väga heas seisundis.
- Uuringu teostamine veekogul, millele puudub avalik juurdepääs (näiteks eraisikute valduses olevad järved).
- Paisjärvede seisundi uurimine. Paisjärv on veekogumi osa, mistõttu toetatakse ainult paisjärve mõju uurimist veekogumile vastavalt finantseerimise korra lisale 13 („Juhend paisjärve tõttu veekeskonnale avalduva koormuse uurimiseks“).
- Paisjärvede mõju uurimine veekogumile kui uuringu tegemine ei ole finantseerimise korra lisast 13 („Juhend paisjärve tõttu veekeskonnale avalduva koormuse uurimiseks“) lähtuvalt abikõlblik.

4.3.5. Veemajanduse programmi mitteehtuslike tööde alamprogrammis on abikõlblikud ainult perioodi 2015-2021 veemajanduskavade meetmeprogrammis kavandatud uuringud ning muud riikliku tähtsusega uuringud ja arendustööd.

4.3.6. Toetuse taotlemisel veemajanduse programmist on abikõlblikud üksnes nende tegevuste kulud, mis on kavandatud nii taotluse tegevustes kui ka eelarves. Näiteks kui tegevus on kirjeldatud ainult taotluse lisana esitatavas hinnapakumuses (nt omanikujärelevalve) või ehitusprojektis (veetöötlusseadmete paigaldamine) aga ei ole kirjeldatud taotluses tegevuste all ega kajastatud eelarves, ei ole tegevusega seotud kulu abikõlblik.

4.4. Jäätmekäitlusprogrammi raames ei ole järgmised kulutused abikõlblikud:

- Jäätmekogumiskohas, jäätmejaamade, ümberlaadimisjaamade ja jäätmekäitluskeskuste halduskulu.
- Tava- ja ohtlike jäätmete alamprogrammis ei ole abikõlblikud töötasud (sh projektijuhtimine) ja muud koolitustasud. Probleemtoodete hulka kuuluvate jäätmete jäätmehoolduse kulud.
- Probleemtoodetest tekkinud jäätmete, pakendi- ja segaolmejäätmete konteinerite soetuskulutus.
- Jäätmejaamade ja jäätmekogumiskohtade rajamine, mille puhul on piiratud või ei ole tagatud avalik ligipääs ja kasutamine.

4.4.1. Avalikel kogunemistel jäätmete liigiti kogumise arendamine, s.h jäätmete liigiti kogumise süsteemide soetamisel on abikõlblikud kulud liigiti kogutud jäätmete kogumissüsteemi hankimiseks (prügikastid/konteinerid liigiti kogumiseks, sh alus vms), sortimisjuhendaja väikevahendid (nt eristatav riietus vms) ning sortimise ja jäätmete liigiti kogumise juhismaterjalid (sildid prügikastidele, stend sortimise kohta).

4.4.2. Maastikupilti kahjustava lagunenu ja kasutusest väljalangenud põllumajandus-, tööstus- või militaarehitise lammutamisel saab ühe kinnistu põhiselt esitada KIKASes ühe taotluse.

- 4.5. Maapõue programmi raames ei ole järgmised kulutused abikõlblikud:
- Eraomanikule kuuluva kinnistu või kehtiva maavara kaevandamise või kasutamise loaga kinnistu korrastamise kulutus, välja arvatud maapõuseaduses sätestatud juhtudel, kui kaevandamisega ja maapõu kasutamisega tekitatud kahju hüvitamine on riigi kohustus.
 - Erastamislepingu alusel eraomanikule kuuluva maa korrastamise kulutus, kui maa on maavara kaevandamisega rikutud enne erastamist, kuid erastamislepingus sätestatud saneerimine või sulgemine ei ole riigi kohustus. Väljaarvatud juhtumid, mil maapõue uurimise või maavara kaevandamisega muudetud maa korrastamisel osutub keskkonnahoiu (sh põhjavee reostuse vältimiseks) ning piirkonnas ühtse maastikuilme tagamiseks vajalikuks rahastada ka eraomandis oleva maa korrastamist. Sel juhul on vajalik lisada taotlusele Keskkonnaameti ja eraomaniku nõusolek maa korrastamiseks.
- 4.5.1. Karjäärade, mille veekogud on madalad ja mis asuvad asustusest kaugemal, korrastamise puhul eelistatakse projekte, milledes luuakse kaitsealuste liikide levikuks soodsad tingimused.
- 4.6. Kulude abikõlblikkus metsanduse programmi jahinduse alamprogrammis
- 4.6.1. Jahindusega seotud toetuste taotlusi hinnatakse kord aastas peale jahiaasta lõppu. Jahiaasta lõpeb veebruari viimasel päeval.
- 4.6.2. Jahiseaduse §45 (2) alusel osalise toetuse taotlemisel on abikõlblikud ainult need kulud, mille väljamaksed on tehtud taotlusvoorule eelnenud jahiaasta jooksul.
- 4.6.3. Jahinduse alamprogrammi raames ei ole järgmised kulutused abikõlblikud:
- Ulukite lisasöötmise kulutus.
- 4.7. Keskkonnateadlikkuse programmi raames ei ole järgmised kulutused abikõlblikud:
- Hoonete paviljonide, varjualuste, infotahvlite ehituse ja remonditööde teostamise kulutus.
 - Kontori-, majapidamis-, hooldus-, audio- ja visuaalse salvestamise ja esitamise ning muu sarnase tehnika soetuskulud.
 - Sõiduvahendite soetuskulutus.
 - Toitlustamise kulu. KIK aktsepteerib toitlustamise kulu ainult omafinantseeringuna.
- 4.8. Atmosfääriõhu kaitse programmi raames ei ole järgmised kulutused abikõlblikud:
- Soojatrasside ehitamise ja renoveerimise kulutus, va korteriühistute hoonete ühendamisel kaugküttevõrguga.
 - Hoonete ehitamise, sealhulgas rekonstrueerimise kulud (v.a katlaruumide ja kütuse ladustamiseks vajalike ruumide korrastamine ning välja ehitamine mahus, mis on vajalik taastaval kütusel töötava katla kasutusele võtmiseks).
 - Hoone siseste küttesüsteemide rajamisega seotud kulud (torustikud, radiaatorid, soojusvahetid, isolatsioonid, ventiilid jne).
 - Kütuste tootmiseseadmete rajamise kulud.
 - Tanklate ja muude kütuste jaotussüsteemide rajamise kulud.
 - Sõiduvahendite alternatiivkütustele ümberehitamise kulud.
 - Rattataristu rajamise kulud.

4.8.1. Atmosfääriõhu kaitse programmi raames päikeseenergial ja maasoojuspumbal põhineva lokaalküttesüsteemi rajamisel tuleb sisendenergia ja toodetava soojuse mõõtmiseks paigaldada süsteemile eraldi soojuse ja elektri arvestid.

4.9 Looduskaitse programmi raames poollooduslike koosluste hooldamiseks vajamineva karja soetamisel peavad soetatavad hobused olema vanuses 2–4 aastat, veised vanuses 1–3 aastat ja lambad või kitsed vanuses 6 kuud kuni 2 aastat looma vastuvõtmise ajal.